

ISTORIA LOCALĂ LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „OCTAVIAN GOGA” CLUJ CONSIDERAȚII PRIVIND FUNCȚIILE ȘI ACTIVITĂȚILE COMPARTIMENTULUI DE ISTORIE LOCALĂ

Preocupările privind istoria–cunoașterea locală au devenit o realitate într-o mare parte a bibliotecilor lumii. Experiențele incipiente au fost valorificate în spații diverse și procesul cunoaște o adevărată expansiune¹. Toate acestea motivează o pledoarie în favoarea creării unui Compartiment de Istorie Locală la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj. Fără să-mi propun atingerea aspectelor legate de fondul acestei secții, incluzând problematica delimitării sale, al achizițiilor, catalogării, depozitării etc., esențiale de altfel, mă voi opri asupra problematicii atribuțiilor și activităților Compartimentului de Istorie Locală, identificând posibili pași care să se finalizeze cu materializarea acestui proiect.

Un astfel de compartiment ar trebui să urmărească informarea și sensibilizarea publicului față de memoria comunitară. Acesta ar putea fi conceput ca un compartiment cu atribuții cultural – educative, de documentare – cercetare și de comunicarea colecțiilor.

Activitatea cultural-educativă are ca scop revigorarea tradițiilor vieții comunitare. Rolul acestui compartiment, ar fi, în acest context, angajarea bibliotecii în procesul de recuperare a specificului local, al memoriei locale. Promovarea colecției de istorie locală prin activități particulare, ar fi principalul mijloc de stimulare a interesului comunității pentru istoria locului. Conferințe pe teme de istorie locală, expoziții, prezentări de carte, ateliere, sunt forme ale animației culturale la care pot fi atrase diferite categorii de utilizatori. Aceste manifestări apropie publicul de colecția de istorie locală, dar pot contribui în același timp la îmbogățirea ei, cu diferite tipuri de documente. Experiențele altor biblioteci arată că în special pensionarii ar putea deveni importanți furnizori de documente de istorie locală. Comunicarea dintre bibliotecari și persoanele de vârstă a treia poate oferi numeroase documente orale, dar și scrise, valoroase pentru istoria locală².

Este important ca și adulții, dar mai ales copiii să-și cunoască localitatea, evenimentele care s-au derulat în acest microspațiu, tradițiile, până la istoria propriei familii. Evenimentele locale sunt fragmente ale cunoașterii aceluia mozaic constituit din bucățele, al istoriei predate în școli.

În societatea informației, funcțiile educative ale bibliotecii au devenit o realitate³. Compartimentul de Istorie Locală ar putea să-și asume această funcție ca una definitorie. Argumente în acest sens sunt aduse de studiile statistice asupra utilizatorilor fondurilor de istorie locală, între care cea mai mare pondere o au elevii și studenții, urmași de profesori⁴. Există și la noi șanse pentru transformarea unei atari situații în realitate. Trebuie amintit aici faptul că programa de predare a istoriei pentru clasa a IV-a și manualul școlar au fost revizuite, micii elevi pornind în descoperirea noului obiect prin prisma istoriei locale. Sunt astfel lecții consacrate istoriei familiei și istoriei locale prin care se urmărește trezirea interesului celor mici pentru această disciplină. Site-urile didactice prezintă tot mai des proiecte didactice ale unor cursuri

¹ Simona Floruțau. **Istorie locală/cunoaștere locală în biblioteci. Preliminarii pentru înființarea unei secții de istorie/cunoaștere locală în cadrul Bibliotecii Județene “Octavian Goga” Cluj**, (manuscris)

² Sipos Attila. **Helyismereti gyűjtőmunka a Füzesabonyi Városi Könyvtárban**. <http://www.brody.iif.hu/hmek/fuzesa/SASZAKDu2.htm>

³ J. Thorhauge, G. Larsen, H.-P Thun, H. Albrechtsen. **Bibliotecile publice și societatea Informației**. București : Asociația Bibliotecarilor din bibliotecile publice din România, 1998, p. 20.

⁴ Gáncsné Nagy Erzsébet. **A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének története 1994-2002.**- Nagykanizsa : A Czupi Kiadó és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete közös kiadása, 2004, p.42-45; *Idem*, **A megyei és városi könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben 2.000. áprilisában és októberében végzett használói igényfelmérés tapasztala**. <http://www.vmmk.hu/hksz/ib.php?menu=gancsn>

opționale de istorie locală. Ținând cont de aceste realități, biblioteca însăși trebuie să vină în întâmpinarea utilizatorilor potențiali cu oferte atractive.

Între modelele care ar putea fi asumate ar fi cel francez. Aici, diferite instituții de cultură, arhive, muzee și nu în ultimul rând biblioteci, dezvoltă servicii pedagogice. Dacă serviciul educativ există din anii 1950 în serviciile arhivelor departamentale, în biblioteci, crearea lor este de dată mai recentă. Septembrie 1997 este data deschiderii acestor servicii la bibliotecile din Reims, Troyes și Châlons⁵.

La Châlons-en Champagne s-au înființat trei servicii educative în același timp: la bibliotecă, arhive și muzeul municipal. Serviciul funcționează în cadrul reglementat de circulara ministerială din 1993 asupra parteneriatului învățământ-instituții de cultură. Biblioteca posedă un fond de interes regional și local bogat, care permit o apropiere concretă și sensibilizarea față de memoria regiunii. Se oferă posibilități noi învățământului în afara spațiilor școlii, mai ales a istoriei și geografiei, dar și literaturii moderne în cadrul unei activități pluridisciplinare. Serviciul educativ primește clase de toate nivelele și intervine în formarea profesorilor, în formarea continuă⁶.

Elaborarea unei veritabile funcții pedagogice s-a făcut progresiv. Aceasta s-a realizat prin cunoașterea fondului de către profesorii responsabili de serviciul educativ și însușirea noii misiuni de către bibliotecarii. Profesorii s-au angajat în descoperirea permanentă și metodică a colecției, iar bibliotecarii și-au adus aportul cu cunoștințele lor, munca desfășurată fiind una de echipă. Intervențiile au fost asigurate de profesori, bibliotecarii sau animatori, profesorii asumându-și sarcina de a delimita demersurile pedagogice sub forma unor activități variate, ca și legătura dintre programa școlară și resurse. Această pasarelă stabilită cu învățământul în interiorul bibliotecii pare justificată, urmărind să transforme elevii în cititori⁷.

În cadrul Bibliotecii Județene „Octavian Goga”, astfel de activități nu ar fi de pionierat. În prezent se derulează proiectul local Școli clujene la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, care vizează tocmai acel segment de utilizatori spre care ar trebui să se concentreze și Compartimentul de Istorie Locală în îndeplinirea atribuțiilor sale pedagogice. În acest sens s-ar putea iniția un Atelier de Istorie locală, pe baza unui parteneriat cu învățătorii și profesorii de istorie din oraș. Tematica ar putea fi stabilită în comun, respectând programa școlară, îmbogățită cu alte teme de istorie locală. Micii elevi ar putea fi transformați în utilizatori fideli ai colecției și participanți permanenți la atelier. La unele activități ar putea fi invitați și părinți, bunici, antrenați în crearea unor documente de istorie orală. Așa cum o arată unele studii, acolo unde s-a practicat acest tip de întâlniri, părinții, bunicii, au devenit la rândul lor interesați de colecția de istorie locală a bibliotecii⁸. Bibliotecarii, ar elabora dosarele pedagogice, cuprinzând materiale documentare necesare parcurgerii tematicii. S-ar putea realiza astfel de dosare pe baza cărților existente în colecțiile bibliotecii, a unor mici traduceri din cărți apărute în limba maghiară sau germană despre Clujul vechi, instituții, personalități, obiceiuri. Din presa locală prelucrată se pot alege articole de istorie locală, se pot selecta de asemenea fotografii. Tot bibliotecarii ar putea fi antrenați în realizarea unor cărți-ghid destinate profesorilor pentru organizarea circuitelor pedagogice, de descoperire a orașului. Nu în ultimul rând pot fi realizate expoziții itinerante în școli, prin valorificarea patrimoniului documentar și imagistic al colecției de istorie locală a bibliotecii.

Orice colecție este cu adevărat valoroasă, dacă are utilizatori. Din punct de vedere al colecției de istorie locală efectele pedagogice ale acesteia sunt măsurabile așa cum arătam, cu precădere la nivelul utilizatorilor școlari. Alte mijloace de determinare a acestora sunt concursurile școlare, organizate pentru promovarea colecției de istorie locală. Pentru cei mici, concursuri de compuneri sau desene pornind de la o sursă consultată (texte, fotografii), sub genericul „Clujul meu”, pentru cei mai mari, concursurile organizate ar putea fi de tipul „Știați că?”, de construire și rezolvare a unor rebusuri pe teme de istorie

⁵ Bérard, François. **Un service éducatif à la bibliothèque. L'exemple de Châlons- n-Champagne.** <http://bbf.enssib.fr/sdx/BBF/frontoffice/2003/03/document.xsp?id=bbf-2003-03-0068-01...>

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ Sipos Attila. **Helyismereti gyűjtőmunka a Füzesabonyi Városi Könyvtárban.** *Loc.cit.*

locală, de elaborare a unor lucrări mai complexe de istorie locală, interviuri, reportaje, elaborarea de albume- „Orașul de ieri și azi în oglinda fotografiilor”etc.

Pregătirea concursurilor ar reveni bibliotecarilor și învățătorilor/profesorilor, constând în alegerea celor mai importante și mai interesante documente, corespunzătoare specificului, curiozităților acestei categorii de vârstă. Ele ar sta la baza pregătirii elevilor.

Cele mai valoroase producții ale atelierului de istorie locală, lucrările premiate la concursurile de istorie locală ar putea fi publicate într-o secțiune specială a unei reviste editată de Compartimentul de Istorie Locală.

Activitatea de documentare–cercetare constituie o componentă importantă a acestui compartiment. După modelul Serviciului de Memorie Comunitară București, atribuțiile noului Compartiment de Istorie Locală ar putea cuprinde alcătuirea și punerea la dispoziția utilizatorilor de baze de date despre istoria comunității clujene, de studii și lucrări de istorie locală. Compartimentul ar putea să execute la cerere și contra cost, studii, monografii, bibliografii și alte materiale documentare.

Dintre activitățile care se desfășoară deja la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” și care ar rămâne în responsabilitatea acestui compartiment, ar fi activitatea de realizare a Bibliografiei Locale. Și în alte state bibliografia locală se integrează serviciilor de istorie-cunoaștere locală. Un exemplu ar fi cazul Ungariei⁹.

Despuierea articolelor din presa locală este deja o activitate cu oarecare vechime în instituție. După practicarea îndelungată a formatului tradițional, din anul 2002 s-a trecut la realizarea ei în format electronic, prin utilizarea soft-ului integrat de bibliotecă TINLIB. Cu un personal numeric corespunzător, s-ar putea realiza descrierea retrospectivă și completarea acestei baze de date.

Chiar dacă în prezent solicitările utilizatorilor nu pot fi considerate stimulative, situația nu trebuie să descurajeze. Aceasta este una de moment, care va fi depășit pe măsura creșterii volumului informației stocate și printr-o politică de promovare corespunzătoare, prin sensibilizarea mediului local la problematica istoriei locale. Bibliografia locală poate fi un minunat instrument de lucru pentru istorici.

În viitor, pe măsura completării retrospective a bazei de date biblioteca ar putea veni în întâmpinarea diferitelor instituții locale cu oferte de portofolii ale instituțiilor care să cuprindă articolele din presa locală referitoare la acestea, materialele fiind însoțite de scurte incursiuni în istoricul instituțiilor respective. În faza actuală de lucru, o temă care ar putea fi exploatată ar putea fi a alegerilor locale din 2004, care ar putea să prezinte interes în perspectiva procesului electoral din 2008.

Dar activitatea de cercetare poate să treacă mai departe de această practică benefică și intrată în cotidianul activității bibliotecii. Pentru aceasta, stabilirea stadiului cercetărilor istorice asupra Clujului este benefică și necesară în interogarea asupra activității de cercetare care ar putea să se desfășoare în cadrele Compartimentului de istorie locală. Această evaluare istoriografică necesară ca punct de plecare al activității de cercetare, poate să constituie obiectivul unui prim demers, care ar fi util cercetătorilor clujeni și anume, realizarea unei *Bibliografii istorice a Clujului*.

Un *Calendar istoric al Clujului*, ar putea să devină obiect de studiu și activitate al Compartimentului de Istorie locală. Fără a-mi asuma paternitatea acestei idei, pot să afirm că ea a fost discutată cu colegii din cadrul Compartimentului Bibliografic. Este vorba de un proiect îndrăzneț, care necesită o muncă amplă de documentare și cercetare, în biblioteci și arhive.

De asemenea, s-ar putea trece la realizarea de repertorii de instituții și personalități locale. Fișierele *Instituții locale* și *Personalități locale* relaționate cu articolele descrise din presa locală au un caracter parțial. Repertoriile ar putea să redea dimensiunea istorică a instituțiilor și personalităților clujene. Aceste instrumentare de lucru ar putea să stea apoi la baza unor studii particulare și chiar monografice, al unor baze de date.

⁹ Bényei Miklós. **A megyei sajtóbibliográfiák a magyar bibliográfiák rendszerében**, <http://www.ki.osk.hu/kf/2001/2/benyei.html>; **A nagykanizsai vándorgyűlésen elhangzott „Folyóiratcikkek a megyei könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben” c.előadáshoz kapcsolódó anyagok**. <http://www.vmmk.hu/hksz/>

Așa cum arătam mai sus realizarea acestor baze de date ar constitui o altă finalitate a activității de cercetare a istoriei locale. Pentru început s-ar putea realiza o bază de date pornind de la colecțiile bibliotecii, vizând lucrările de tip monografic, monografiile ale Clujului și localităților din județ, ghiduri, monografiile de instituții.

Bazele de date, calendarul, ca și alte produse ale compartimentului ar putea fi postate pe site-ul acestuia, alături de alte documente digitizate. Procesul de digitizare al documentelor de istorie locală este în plină desfășurare în lume, așa cum o dovedesc anchete realizate în sistemul bibliotecilor canadiene și franceze, bibliotecile publice optând în general spre digitizarea de documente din colecția de istorie locală¹⁰. Acest site ar fi un mijloc real de promovare a colecției și serviciilor de istorie locală, ar facilita de asemenea accesul la unele documente de istorie locală, și ar fi în același timp o formă de valorificare a activității de documentare și cercetare a Compartimentului de Istorie locală.

Nu în ultimul rând, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” ar putea să devină un mic centru editorial, de valorificare a produselor cercetării pe teme de istorie locală. Pentru început, s-ar putea susține apariția unei reviste. Aceasta ar găzdui apariția unor studii de istorie locală. Acestea ar putea să fie realizate de Compartimentul de Istorie Locală dar și de persoane din afara bibliotecii, cu preocupări de istorie locală. Revista ar oferi spațiu pentru promovarea colecției de istorie locală și dezbateri biblioteconomice specifice. Utilizatorii înșiși și-ar putea aduce contribuția la revistă, publicându-se de exemplu cele mai reușite lucrări ale copiilor din cadrul atelierului de istorie locală, documente din arhiva de istorie locală etc.

Dezvoltarea unei colecții de istorie locală are ca scop principal să permită publicului să utilizeze documentele. Acestea trebuie să fie corect organizate, catalogate și indexate pentru a facilita accesul și referințele. Angajații bibliotecii trebuie să fie pregătiți să ajute utilizatorii care doresc să folosească colecția. Pentru a deservi publicul bibliotecarii trebuie să se familiarizeze cu resursele existente asupra cercetărilor de istorie locală, disponibile în bibliotecă sau în altă parte¹¹.

Dacă colecția de istorie locală are ca scop principal să permită publicului utilizarea acestor documente, este clar că securitatea colecției este un aspect important având în vedere că aceste documente sunt des rare și unice. Digitizarea poate reprezenta o soluție de viitor pentru bibliotecă, în parte din interese de securitate a documentelor originale, în parte datorită fragilității documentelor originale. Regulamentul Compartimentului de Istorie Locală trebuie să trateze problemele împrumutului de documente, dacă aceasta va deveni o practică în cadrul serviciului și limitele în care se va desfășura, facilitățile de fotocopiere, utilizarea documentelor rare și valoroase. În general, însă modalitatea recomandată de consultare a documentelor de acest tip, este pe loc, la sală.

Un alt aspect, dar nu ultimul ca importanță din punct de vedere al problematicii prezentate, este importanța colaborării bibliotecii cu alte instituții în domeniul istoriei locale.

În literatura de specialitate s-a accentuat demult, iar experiența de zi cu zi a adevărat faptul că pentru demersurile de istorie locală din bibliotecă este necesară colaborarea cu alte instituții. Biblioteca trăiește într-o anumită comunitate, este parte a acesteia, iar efectele sociale se evidențiază și în munca de istorie locală. De cele mai multe ori este vorba de colaborare instituțională. După direcțiile sale ea poate fi clasificată în trei categorii: colaborarea cu diferite instituții ca administrația locală, partidele politice, organizații ale societății civile, case de cultură, alte instituții de cultură (teatru, edituri, librării, anticariate e.t.c.), școli, universități, institute de cercetare, biserici, presa locală, apoi colaborarea cu alte biblioteci și nu în ultimul rând colaborarea cu muzee și arhive¹². Fără a minimaliza importanța celorlalte direcții de colaborare pentru dezvoltarea și popularizarea colecției de istorie locală, ne vom opri în continuare asupra

¹⁰ Susan Haigh. **Les ressources numérique dans les bibliothèques canadiennes : analyse d'une enquête de la Bibliothèque nationale.** <http://www.collectionscanada.ca/bulletin/015017-9706-01-f.html>; **Bibliothèque Numérique et Travail collaboratif.** http://amkadmi.neuf.fr/docts_PDF/article_RIST.pdf

¹¹ **Histoire locale et généalogie.**

<http://66.102.9.104/search?q=cache:Jzyfgc2ZsFwJ:www.library.on.ca/publications/source...>

¹² **Bényei Miklós. A helyismereti együttműködés irányai.**

<http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek/valcikkek0206/benyei.html>

importanței colaborării cu bibliotecile, muzeele și arhivele locale, indispensabilă în munca Compartimentului de Istorie Locală.

Arhivele, muzeele, alte biblioteci locale sunt principalii parteneri în acest dialog instituțional. Colaborarea cu acestea conferă mai multă consistență și valoare activității de cercetare și popularizare a patrimoniului documentar local. În Statele Unite, dar și în state europene funcționează Centre de Istorie Locală, în cadrul cărora se manifestă acest tip de parteneriat. O sensibilizare a autorităților locale clujene în această direcție nu ar putea fi decât benefică. Colaborarea ar presupune informarea reciprocă asupra colecțiilor de istorie locală, a stadiului în care se găsesc acestea. S-ar putea adăuga prezentarea unor colecții în aceeași clădire, expoziții colective și nu în ultimul rând construirea de baze de date comune, a catalogului colectiv, elaborarea de studii în colaborare. S-ar putea gândi și un proiect de digitizare al colecțiilor de istorie locală în parteneriat. Toate acestea ar putea să constituie repere inițiale ale unei colaborări gândită pe termen lung.

Aceste demersuri nu pot să fie decât benefice din perspectiva conturării unei politici, atât de necesară, de promovare a valorilor locale. Integrarea europeană, ca formă de manifestare concretă a globalizării presupune necesitatea, afirmată și subliniată de majoritatea politicienilor a supraviețuirii culturilor naționale, regionale și locale¹³. Acest lucru trebuie susținut și potențat prin eforturi instituționale conjugate, iar bibliotecile pot să devină în acest lanț o verigă mică, dar indispensabilă.

GHIZELA COSMA

Bibliotecar
Compartimentul de referințe și bibliografii
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj

¹³ Bényei Miklós. **A helyismereti munka fejlődési trendjei a XXI.század elején.**
<http://www.ki.oszk.hu/3k/valcikkek/valcikkek0211/benyei.html>